

Nur Işık Boyacıgiller'in Anısına

SÖZÜN BİTTİĞİ YERDE, BAŞLANGIÇ SÖZÜ YERİNE

Nurettin ABACIOĞLU

-Ankara-

bu bahçe,
bu nemli toprak,
bu yasemen kokusu
bu mehtaplı gece
parıldamakta devam edecek ben basıp gidince de
çünkü o ben gelmeden, ben geldikten sonra da
bana bağlı olmadan vardı
ve bende bu aslın sureti çıktı sadece
ayrılık yaklaşıyor hergün biraz daha
güzelim dünya elveda,
ve merhaba
kainat.

Nazım Hikmet

Dedin ve gittin Işık!

Işık Boyacıgiller, 30 Aralık 1999 günü Işık oldu ve göçtü. 31 Aralık günü de onu eşi, anası, kardeşleri, yakınları, dostları, arkadaşları, EDAK çalışanları, yaşama ortak bakışı paylaşanları olarak Narlıdere'ye portakal, limon çiçeklerinin arasındaki bir bahçeye uğurladık. Bahçe lafı gerçekten bir ironi değil. Farklı bir gömüt alanı; bahçe gibi bir bahçe işte.

Şimdi geride kalan bir iç acıması, bir yangın, bir burukluk, hüznün gibi insani duygu dolulukları ile, dik durma gerekliliğinin vakur edasını omuzda taşımanın zamanı.

Pınarbaşı'ndaki törende Hüsnü Kaya ile karşılaştık. Uzun zamandır görüşmemiştik. Hem özlemle ve hem de acının yakıcı, kavurucu ateşini içte duyarak konuşmadan kucaklaştık. O sırada gözyaşlarımı

tutmak olası değildi ve belki de ağlamanın bile alını açık, başı dik olanlarından birini o kucaklaşmada yaşadım. Hüsnü, eşi Oya, ağlama dediler! Ben de bırak şimdi ağlayalım; yarın, "kaldırılan yerden yeniden başlamak"gibi birşeyler mırıldandım. Belki de sesim bile çıkmadı da, bana öyle diye geldi; ben öyle diye hatırlıyorum.

Sonra bu dergi ve özel sayı işi. Son iki ayın kendi gündemimdeki en önemli işi oldu. Işık'ın dostlarından, arkadaşlarından bir demet insana ulaşmaya çalıştım. Başkaları yok muydu? Elbette vardı da benim bu seferlik ulaşabildiklerim buradakiler. Onlarla, kendi bireysel duygu ve düşün dolu dünyalarımızda ortak paydası "Işık" olan yazıları üretmeye çalıştık. Ve şimdi bunları paylaşmanın, görücüye çıkmanın zamanı geldi.

Bu "Işık" dergisi ne iştir, ne için? diye düşünenler olabilir...

Işık Boyacıgiller'i, meslek örgütünde aktif olarak çalışan meslekdaşlar ona olan arkadaşlık, yakınlık derecelerine göre tanırlar. Ancak tabanda onu tanımayan meslekdaşların da bulunduğunu söylemek yanlış değil-

dir. Öyleyse bu dergi, onu tanıyanların anıları ile tanımayanların bir meslekdaş portresini öğrenmeleri arasında bir köprü görevini yerine getirebilirse ilk yayınlanma nedenine cevap oluşturabilecektir. Yani, dergi birincil olarak, Işık Boyacıgiller adını meslek tabanında kalıcı kılmak için yayımlandı.

Yayımlandı da, bu "kalıcı kılmaklık" özelliği nereden kaynaklandı? Bu özellik, Işık'ın salt arkadaşlarının bir gayretkeşliği falan değildir. Zaman zaman kolunda kanadında kırıklar oluşmakla beraber, sosyolojik olarak mesleki gelişimin çizgisi ve rotası olmaya devam eden bir meslek hareketinin-Çağdaş Eczacılık'ın- en önde gelenlerinden bir isimdi Işık Boyacıgiller. Tabii ki "Çağdaş Eczacılık" hareketini zıvanadan çıkarmaya çalışanlarla ve her yaptıklarını kendi çağdaşlıklarından menkul görenlerle bir alakası yoktu, onun. O, 1970'li senelere denk düşen bir Türkiye aydınlanmasının hem aydın önderlerinden ve hem de sıra neferlerinden birisiydi. Dolayısıyla eczacılara, kendi aralarından çıkan böylesi bir meslekdaşlarını tanıtmak ayrı bir gereklilikti.

Toplumlar çaplarının ve gelişmişliklerinin büyüklüğünü, salt tarihin sahnesinde afişe çıkan isimleriyle değil, yanısıra, kendi sosyal, kültürel ve ekonomik değerlerini ulusal bir laboratuvarında evrensel değerler şeklinde üretmelerinin nitelik ve nicelikleriyle kazanıyorlar. Kültürün insanları olan büyük çoğunluk, işte o afişlerin gerisinde bu birikimlerin zeminini hazırlıyor, kotarıyor ve tarihin nesnel tekerleğini döndürüyor. Onlar, çoğu kez meslek insanları, bilim insanları, yazar, çizer sanatçılar olarak yani geneliyle emeğin namuslu üreticileri olarak birikiyor. Onların büyük çoğunluğu afişlere çıkmadan ve fakat buldukları yer ve noktadan herkesle beraber üre-

tip, bölüşerek evrensel işaret ediyor, ona doğru yol alıyor, yolda önderlik ediyor. Böylelerden birisiydi Işık Boyacıgiller. Sonuç olarak, bu dergi de bunun için yayımlandı.

Önce Sarp Yaklav ilk sayfayı düştü. İlk yazı ondan geldi. Ve o nedenle de ilk olmasının teşekkürünü borçluyum ona. Sonrası EDKAK'tan bir zarf içinde iki dergi ulaştı elime. Işık'la dopdolu ve onun "Kooperatifçilik" sevdasını yansıtan iki dergi. Ve bir de şimdi kapak olan resim... Alttaki satırlar o dergilerden bir tanesinden alıntı olarak buraya aktarılacak. Işık'ın kendi elinden çıkma bir biyografi bu alıntı. Haydi hep beraber Işık'ı, Işık'tan dinleyelim.

"...1948 yılında Manisa'nın Akhisar ilçesinde doğdum.

Ve ilkokulu Akhisar'da okuduktan sonra ortaokul ve liseyi devlet parasız yatılı sınavlarımı kazanarak Manisa Lisesi'nde bitirdim...

1965-1966 döneminde İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'ne girdim. 1971'de Eczacılık Fakültesi'nden mezun oldum. Hemen arkasından 71 yılında Ege Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde Farmasötik Kimya Kürsüsü'nde bir yıl kadar asistanlık yaptım..

1973 Mayıs ayında İzmir'de Mithatpaşa Caddesinde Hava Hastanesi'nin karşısında Dost Eczanesi'ni açtım. Ve bu eczaneyi 1984 yılına kadar çalıştırdım. Yaklaşık 9 yıl kadar fiili eczane eczacılığı deneyimim olmuş oldu böylece.

1978'de Çağdaş Eczacılar Grubu ismi ile bir grup oluşturduk arkadaşlarımla. Ve bu grupla birlikte 1978 yılında yapılan Oda Genel Kurulu'nda İzmir Eczacı Odası Yönetim Kurulu Başkanlığı'na seçildim. Seksen 12 Eylül'ü sırasında bu görevi yürütmekteydim. 12 Eylül sonrasında da seçimlerin yapılmasına izin verilmemesi nedeniyle bir süre daha bu görevi yaptıktan sonra Eczacı Odası Yönetim Kurulu Başkanlığı görevine nokta koydum. İzmir eczacı

Odası Yönetim Kurulu Başkanlığı yaptığım dönemde Çağdaş Eczacılar Grubu'nun en önemli politikalarından bir tanesi olan ve eczane eczacısına yönelik en önemli politikası diyebileceğimiz, eczacı kooperatiflerinin kuruluşuna öncülük ettim, arkadaşlarımla beraber. 1978'de o zamanlar İzmir Eczacı Odasına bağlı olan Manisa'da İzmir Eczacı Odası'nın Genel Sekreteri olan Neşe Gülersoy öncülüğünde Manisa'da bir kooperatif kurduk. Uzun yıllar bu kooperatif devam etti. Arkasından 1979 Haziran'da İzmir'de EDAK'ı kurduk.

.. Eşim Asuman Boyacıgiller eczacıdır. Şu anda İzmir Üçkuyu'larda Eskidost Eczanesi'nin sahibidir. Altı yıldır, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği İzmir Şubesi'nin kurucusu ve başkanıdır....."

.....Sonra diğer yazılar.... Önce İzmir'li, (İzmirli'lerin içinde de, Işık yazılarının ardında Yalçın ve Süleyman başta geliyorlar. Zira onlar sınıf arkadaşıydı Işık'la ve paylaştıkları pek özel anıları da yazmışlar iyi birer kalem erbabı olarak) sonrası da diğer illerden dostlarının toplu yazılarının sıralanması biçiminde diziliyorlar. O, "Işık dostları" ile telefon görüşmelerimiz. Birbirimize duygu ve düşünce olarak aktarmaya çalıştığımız iç dünyalarımızın zenginliği unutulur gibi değil şu mütevazi dergi hazırlanırken.

Konuşmalardan ikisi doğrusu pek duygulandırdı beni. Birisi Asuman'la, gelecek olarak "neler yapılması gerekli" yi paylaştığımız konuşma. Ve duyumsadığım, bende yarattığı etki neydi diye sorulacak olursa, bu hareketin başlangıç dönemlerinde, bir araya gelişlerimizde, yaptığımız konuşmalar gibi hala yarına büyük umutlarla bakabilmenin çöküşünü ve inanılmaz bir gençlik ve tazeliğini koruyan bir etkileşimdi karşılıklı telefonlarda akıp giden...

Yani Asuman, işte o konuşulanlar mutlaka gerçekleştirilmek zorundadır. Toplumsal nedenleri falan bir yana, bir daha yapılamıyacak olunmasının burukluğunu ve hüznünü geride kalanlara sonradan yaşatmamak için.

İkincisine gelince, kadim dostum ve bu hareketin en önemli köşe taşlarından birisi olan Rıfat Güney'le

paylaştığımız bir konuşma. Boyutu pek bir insani ve anlam yüklü gibi geldi bana. Eczacı Odası'na 22 Şubat akşamı bir toplantıya gittiğimde cep telefonundan beni "Işık" yazısı için aradı.

İlk sözü şu oldu!

.."Nuri,

.. benden önce ölme

.. yazı yazmak çok zormuş!"

Kalem ustası, hey koca adam, yaşamı bile ikram etmekteki dostluğuna... sana ne demeliyim ki?...

"Işık" yazıları ile ilgili yazarlara anlattığım dört ana başlık ve sayfa sınırlaması olmaksızın, üç önerim oldu.

1. Boyacıgiller'in kendi yazıları ve söyleşileri
2. Boyacıgiller'i içeren anılar,
3. Boyacıgiller'in meslek ve dünya görüşünü öne alan, bu çerçeveyi tanımlayan yazılar.
4. Mesleki veya toplumsal anlamda bir olguyu, sorunu, varsa çözümlerini tartışan ve onun adına ithaf edilen yazılar.

Işık'tan kesit yazılar aldım buraya. Bunların önem sırası içinde "Eczanın Yabancılaşması" bana göre, baş köşeyi tutuyor. 1980 de I. Türkiye Eczacılık Kongresinde tebliğ edildi ve daha sonra TEB Haberlerde basıldı. Künyesi o yazının dip notundadır. Dünyaya bakışın ve onu bir meslek anlayışına dönüştürmenin eşine az rastlanır bir perspektif, felsefe yazısıdır. Dikkatle ele alınmalı ve tekrar, tekrar okunarak kavranmalıdır. Yaşamını adadığı Ecza Kooperatifçiliği üzerine olan görüşlerini ilk

yazıya döktüğü makale İzmir Eczacı Odası Bülteni'nde yayımlanmıştı. Sonra arkadaşları EDAK Haberler'de "anı sayısı"nda tekraren bastılar. Onu da aldım buraya, çünkü onun meslek kimliğini ve felsefesini algılamamın en önemli örneklerinden diye görüyorum bu yazıyı. Yazının ilk olma özelliğinin yanısıra diğer özellikleri eczacı tabanına açık, anlaşılır, kolay kavranır bir mesaj taşıması ve onların ekonomik çıkarlarıyla, sonuçta toplumsal görevlerini seçici bir biçimde anlatan yazı olarak sıralanabilir. Bir arşiv yazısı vardı elimde. 1989 da kaleme alınmış ve Kooperatifler Birliği'nin I. Kongresi için hem EDAK yönetimine ve hem de Kongre Delegelelerine yazılmış. Sanki bugün kooperatiflerin içine düştüğü durum o günlerden sezilmiş gibi. Ne yapılmasını ve ne yapılmamasını işaret eden. Doğrusu çok önem taşıyan bir yazı. Ve "Aktüel Eczacı" dergisinden iki aktarma yaptım bu sayfalara. Bir tanesi gene kooperatifçilik üzerine kendi düşüncelerini aktaran bir yazı. Diğeri de bir söyleşi. Hem kendi insani boyutunu ve hem de kooperatifçiliği anlatıyor yine. Başka yazılar da var elimde. Kongre konuşmalarını EDAK'çılar gönderdiler, arşiv olarak. Her halde tümünü bir başka girişimde değerlendirmek olasıdır diye düşünüyorum.

Toplanan yazıların büyük bir çoğunluğu 2. ve 3. maddede belirtilenlerin karışımı gibi şekillendi. Galiba 4. maddedeki şekle uygun olanlar bir bana ait; bir de Ayfer Eğilmez'e. Ayfer, Ayten Küpeli'nin ablası ve o ne Işık'ı tanıdı; ne de Işık onu tanıdı. Bizim mesleğe yakın, Kimya Yüksek Mühendisi ve meslek örgütlerinde aktif yönetici. Belkide anlattıklarımızdan dolayı olarak kavramıştı; Türkiye'nin isimsiz oğullarından birini daha yitirdiğini. Sessizce ve onun adına bir yazı yazmış.

Doğal olarak benim önerilerim yazarları yönlendirmek değildi; sadece içerikle ilgili bir perspektif verebilmekti. Geri kalanı onların düşüncelerine ve gönüllerine kalmıştı. Onlar da öyle yaptılar... İşte onlardan birisi, can dostlarımdan bir başka koca adam,.. İsmail Gümrükçü, küreklere asılmış "Son Argonot" ta. Ne soluk kesici bir şiir. Tam Işık'a değer ve tam İsmail'e yakışan. Tüm yazıların sonuna bıraktım onu. Noktayı o koyuyor bu dergide.

Yazan tüm "Işık" dostlarının adını bu ön yazıda bir kez daha belirterek onlara teşekkür etmeliyim. Atıla Uzgören, Azmi Kerman, Ayfer Eğilmez, Erol Özdayı, Ertan Onursal, Hüsnü Kaya, İsmail Gümrükçü, Levent Kama-

cık, Mehmet Domaç, Mustafa Turunç, Nejat Vardar, Olcay Seles, Rafet Şahin, Rıfat Güney, Sedat Güçlü, Süleyman Arslantürk, Ulvi Ergün, Vecihi Özerdemli, Yalçın Ulukaya. Onlar olmasaydı bu dergi gerçekleşmezdi.

Bu derginin, Işık Boyacıgiller özel sayısı olması bağlamında ikili bir anlamı da var. Birincisi, bir dünya-ya bakışı, bir dik duruşu ve bir meslek politikasına adım vuruşu, aramızdan bir insan için, onun adını kalıcı kılmak anlamında bir ilk girişim olma özelliğini taşıması. Bundan yukarılarda da başka biçimde söz ettim. Hatırlattığıysa, daha önce göçenlere yapamamanın ayıbını ve özürünü geride kalanlar olarak içimizde taşımaklık. Ve belki de bu ikincisi, diğer anlamını omuzluyor, yükleniyor. Onlara da Işık'ın adında bir merhaba diyerek ve yaşamlarını beraberce yürünmüş yollarda bizlerle paylaşmanın onuru içinde tattırdıkları için teşekkür ederek.

O nedenle, bizler adına şimdi hepsi ile vedalaşmak da gerek.

Yolun Işık olsun, Işık !.....

Neşe Gülersoy'a, Naci Doğan'a, Ayla Kutluğ'a, Mustafa Şahan'a, Mustafa Faruk Öğüt'e, Mehmet Ali Çetin'e, Aydın Topkaya'ya, Ahmet Adıbelli'ye, Vecihi Mutlu'ya, Vural Lezgi'ye, Özkan Şenefe'ye ve varsa, adını burada anmadığım için kusur işlediğim başka arkadaşlara, sana selam olsun. Selam olsun direnmenin, üretmenin, emeğin, bölüşmenin ve yeniden yaratmanın can dostlarına ve dostça selamlar tümünüze güzel dostum.

Elbet bir vuslatta yine buluşuruz diyerek ve büyük ustanın şiiri ile başlanmış bu yazıya yine onun bir soluğu ile nokta koyuyorum.

"Delikanlı!

Senin kafanın içi
yıldızlı karanlıklar
kadar

güzel, korkunç, kudretli ve iyidir.

Yıldızlar ve senin kafan

kainatın en mükemmel şeyidir.

Nazım Hikmet"

01.03.2000 / Ankara,

AHLAKİ, TOPLUMSAL, KÜLTÜREL YABANCILAŞMA

Bir mesleği seçmede ve tanımlamadaki yaklaşım, o mesleğin "Toplumsal statüsüne" göre oluşmaktadır. Toplumsal statüyü sağlayan öğeler ise "Moral" ve "Ekonomik" değerler olarak ortaya çıkar.

Eczacı olma isteği daha eskilerde "Moral" öğeyi önde tutmaktaydı. Eczacı yüksek eğitilmiş, ama kolay ilişki kurulan, görülen, tanınan, saygınlığı olan, mesleğinin sıhhi değerini emeğinin ürünlerine yansıtan, emeğinin ürünü olan ilacın ise "kullanım değeri", "değişim değeriden" çok önde gelen yani ilacının bedeli para ile ödendiğinde borçlu kalınan bir kişidir.

Türkiye'nin devletçi, kapalı ekonomiyi terkederek dışa bağlı kapitalist modeli benimsemesine kadar "Moral" öğenin önde geldiği söylenebilir. Kapitalist modelin seçimi ile birlikte "Ekonomik" öğenin de giderek öne çıkmaya başladığı hatta hakim olduğu gözlenmektedir. Eczacı; mal-mülk sahibi, tüketme ve yaşama standardı yüksek, özellikle küçük ölçekli yerleşim yerlerinde ekonomik durumunun da yardımıyla saygınlığı olan kişi olarak toplumsal statü sahibidir.

Bu iki öge "Eczacı" olma talebini artırıyor. Eczacılık Fakültesine giren genç kendisini oraya yönlendiren dürtülerin etkisi ile, toplumsal iş bölümü içinde kendisini yararlı kılacak, gerek moral, gerekse de ekonomik motivasyonuna yanıt verecek bir eğitim beklentisi içine giriyor. Oysa eğitim adına verilen, toplumsal iş bölümü içinde eczacıyı tanımlamaktan çok uzak. Birbirinden kopuk, birbirini tamamlamayan, entegrasyonu sağlanamamış dersler ve pratiklerle eğitim bir tür "salonda at yarışı oyunu" ya da "engelli koşuya" dönüşüyor. Öğrenci de bu engelleri oyunun kuralları içinde gerek ezberleyerek, gerekse hileler bularak aşmayı benimsiyor. Bunun doğal sonucu olarak da eğitime güvenini yitiriyor, soyutlanıyor. İnsan eliyle üretilmiş, düzenlenmiş eğitimin, insanın karşısına düşman gibi çıkışı bir açmazla dönüşüyor. Bu açmaz ise yabancılaşma olarak isimlendiriliyor.

Yabancılaşma bu andan itibaren eczacının peşini bırakmayacaktır. Bir yandan yaşadığı toplumun yapısından kaynaklanan yabancılaşmayı herkesle paylaşırken, mesleğinin buna eklediği yabancılaşmaları da taşıyacaktır. Eğitim kurumunun sayılan özellikleri sonucu, eczacı toplumsal işbölümü içindeki görevini yerine getirmekten çok uzak, bu görevlere uyumu sağlanamamış, pahalı bir insan gücü olarak ortaya çıkar.

1950'lerden sonra benimsenen zaman zaman "tüketim toplumu" olarak da isimlendirilen, özde ileri kapitalist ülke insanı gibi yaşama ve tüketme alışkanlıklarına sahip olma eğilimini Türk toplumunun insanının değer yargısı haline getirme çabası, 1970'lerde gerçekleşmeye başlıyor. Bu dönemden sonra, toplumdaki bireyleri yön-

lendiren ana öge daha lüks tüketim malına sahip olmak ve tüketme, tüketme şeklinde kendini gösteriyor. Toplumsal gerçeği ve gereksinimleri dışlayan bu eğilim, doğal olarak bireyci çıkış ve sorumsuzluklara kapı açıyor ve ona önyak oluyor.

Kapitalist toplumun bireyler üzerine en büyük yıkımı da budur; bireycilik ve toplumdaki soyutlanma. "sorumsuzluk", "mevcut düzeni sürdürmek", evrimin karşısına çıkmak isteyenlerin en korktukları duygu, en korktukları ahlak ilkesi ise sorumluluktur. Bir insanın, evrenin her noktasından, her olayından, her kişisinden sorumlu olabileceği düşüncesini bir türlü anlamazlar, anlamak istemezler. (Her koyun kendi bacağından asılır, gemisini kurtaran kaptandır, bal tutan parmağını yalar...) gibi türlü gerçek ahlaksızlık ilkeleri, bu korku ve anlayışsızlığın ürünleri olarak, yansıtılmak istenir. Sorumluluk duygusunun, fazla düşünmenin, herşeye burnunu sokmanın sakıncaları gözdağları verilerek ortaya konur; bireyselliğin erdemleri çeşitli yollardan halklara anlatılmaya çalışılır. Bu düşünce, günümüzde Amerika Birleşik Devletleri'nde ve diğer sınıf toplumlarında, Taylorizm doktrini ile doruğuna çıkmıştır. Düşüncenin üretimi azalttığına inanan egemen çevreler, üretimi arttırmak için Taylor'un korkunç önerilerini benimsemişler ve yıllardan beri her yerde özellikle işyerlerinde, fabrikalarda kitlelere uygulamaya başlamışlardır.

Taylor işçilere, halklara, (düşünce, elle yapılan işin gücünü azaltır bundan dolayı size düşünmeyi yasak ediyorum) bu düzende (düşünceleri için başkalarına para verilmektedir, yani onlar sizin yerinize düşünmektedirler) diye seslenmektedir. Bu dehşet verici öneriler bütün çalışanlara, kitlelere yansıtılmakta, halklar sürekli bir biçimde düşünceden yalıtılmaya çalışılmaktadırlar. Sınıflı toplumlarda bu düzenlerin temel sorunu, düşünceden yoksun, dışardan önerilmiş, basit refleksif hareketleri kendi orijinal davranışları sanarak, sorumsuz-kuşkusuz bir yaşantıyı gerçek insan yaşamının yerine koyabilecek yeni bir insan'lık türü oluşturabilmektir. Beyinden ve sorumluluk duygusundan arındırılmış, makinanın sorumsuz bir parçacığı haline gelmiş, yeni bir insan'lık türü.

Bilindiği gibi, üretim tüketimde sorumluluğu içermeyen davranışlar yabancılaşmayı koşullar. Bunun sonucu olarak da bu tür düzenlerde, insanların ürettikleri ürünler, insanın karşısına bağımsız kuvvetler gibi çıkmaktadır (7).

Bu aşamada "ürettiği mal türü" ile "tüketme gösterdiği mal türü" arasındaki nitelik farkı Türkiye insanının bugününü ve yarınını belirliyor. Yanlış ve kötü beslenen, temel gereksinimlerini üretmeyen bir toplum, özellikle dayanıklı tüketim mallarına ileri kapitalist bir ülkenin tüketim alışkanlıklarına şartlandırılıyor. Sonuçta petrol dışalımını tüm dışatımı tarafından karşılanamıyor, ilaç hammaddesi dışalımını tüm dışalım içinde çok önemsiz bir oran tutmasına karşın gerektiği ölçüde yapılamıyor.

Ülkenin en önemli sorunu döviz; döviz sağlamanın en önemli kaynağı tarımsal dışsatım; tarımsal üretimi artırmanın en önemli koşulu kimyasal gübre olmasına karşın, gübrenin üretilmesinde en önemli öğelerin dışalım yapılamıyor. Böylesine bir kısır döngü Türk toplumunu geri kalmış, "Kapitalist toplumlardaki bireylerin davranış ve tüketim alışkanlıklarına özendirilmiş; kaynaklarının kullanımını ve teknolojisini geliştirememiş bir toplum olarak" tanımlayabilmemize olanak sağlamaktadır. Bu yüzden, kapitalist ülkelerin fertlerini genel özelliği olan bireyselliği, kişisel kurtuluşu toplumsal kurtuluşa yeğleme eğilimini, Türk toplumunda yerleşik değer yargısı olarak görmek bizi şaşırtmamalıdır. Eczacılık mesleğine "yabancılaşma" açısından yaklaşırken; eczacıyı hangi ortam ve çevre içinde, ne gibi etkilerde bulunacağımızı bilmemizde yarar vardır.

"İnsan bilincinin ve davranışlarının tarihi, sanayinin tarihi içinde incelenir" (8).

Hastalıkları iyi etme, insanlığın ortaya çıkıp, bugünkü insana ulaşacak evrimi başlangıcından beri, insanların başlıca uğraşlarından. Hastalıklara karşı önceleri bir takım metafizik güçler kullanılmak istenmişse de bunun yararsızlığı bilimlerin ilerleme ve insanlığın gelişme süreciyle ortaya çıkmıştır. Çağlarının aydınlardan sayılabilecek olan din adamları aracılığı ile "amprik" tedavi yöntemlerinin gelişmesi, tıp hizmetlerinin ve sihri özelliğinin tortularını bugüne dek getirmiştir. Süreç içinde "tani" ve "ilacın hazırlanması" görevlerinin birbirinden ayrılarak bir işbölümü oluşmuş, bu işbölümü günümüzde "hekim" ve "eczacı" olarak yansımıştır.

İlacın iyi edici niteliği, onu üreten eczacıyı da saygın bir konuma oturtmuştur. Ancak toplumların evrimi içinde kapitalizmin tarih sahnesinde yükselmesi bu konuda da yeni gelişmeleri başlatacaktır.

"Kapitalizm kar için üretime dayanır. Kapitalist hangi alana yatırım yapacağını saptarken elde edebileceği karı kıstas olarak kullanır" (9), bu hayati değeri ve önemi olan ilaç için bile böyledir. Bu sistemde ilaç bir "mal", bir "meta"dır. Meta (marchandise), piyasa için, yani satılmak için üretilen mallara verilen addır. Öyleyse kapitalist üretim bir meta üretimidir (10).

Malların iki tür değeri vardır. Değişim değeri, kullanım değeri. Değişim değeri o mala harcanan emeğin bir başka malın üretilmesine harcanan emek miktarına oranıdır. Daha açık olarak, o malla diğer bir maldan kaç tane alabileceğimizi belirler ki bu artık "para" ile ifade edilmektedir. Kullanım değeri ise malın "belli bir insani ihtiyacı tatmin edebilme özelliği, yararlılığıdır (10). İlacın ise kullanım değeri, değişim değerinin çok üzerinde bir ölçüttür. Zira ilaç yaşamayı yani tüm değerlerin algılanabilmesini sağlayan, onları var edebilme özelliğinde olan

bir araçtır. Onun bu özelliğidir ki, var olan tüm değerleri sermayeye dönüştürmek isteyen kapitalizm, ilacı da kullanmaktan geri durmaz. Onu kullanırken de ilacın şu özelliklerini kendince değerlendirir:

1. İlacı olan tüketici talebinin elastikiyeti sıfırdır. Yani ilaç fiyatlarında meydana gelen bir artış, ilaç talebini azaltmaz. Çünkü ilaç, herhangi bir başka malla ikame edilemez.

2. İlaç, tüketicinin piyasada en az bilgi sahibi olduğu mallardan birisidir. İlaç alımında tüketicinin özgür seçimi hiçbir zaman söz konusu olamaz.

3. İlaç sanayii ağır sanayi değildir. Kuruluşu kolaydır, büyük çaplı yatırımlar ve uzun zamanı gerektirmez.

4. İlaç hammaddelerinin az yer tutmaları nedeniyle nakilleri kolay ve navlun ücretleri düşüktür. Ayrıca bir çok ülke ilaç hammaddeleri ithalatına gümrük kolaylıkları ve öncelikler tanımaktadır (12).

Kapitalist sanayi sermayesi bu olanakları kullanarak, sınıai üretimin üstünlüklerini de bunlara katarak eczane laboratuvarı ölçeğindeki ilaç üretimine sahip çıkmakta güçlük çekmiyor. "Yine bu nedenlerdedir ki, ilaç sanayii çok uluslu tekellerin ilk ortaya çıktığı üretim dallarından biri olmuştur (13).

META FETİŞİZMİ YA DA EKONOMİK YABANCILAŞMAYA DOĞRU

Bugünkü ortamda yaşamını tekellerin ürünü olan "malı" yani "ilacı" satarak sürdüren, çok satarak yaşam standardını daha ileriye ulaştıracağını uman eczacıyı kapitalizmin ileri aşaması olan emperyalizmin ürünü ve silahlı çokuluslu tekellerle direkt ilişki içinde yabancılaşma olgusunun odağında görmek yadırganmaz.

Eczacı, eczanesinin laboratuvarlarında ürettiği ilacın gelişme süreci içinde sınıai bir ürün olması ile üretimden soyutlanmış ve en önemli yeteneği elinden alınarak geleneksel ürününe yabancılaşmıştır. İlacın sınıai üretime geçmesiyle, kendi doğal ürününe, üretici olarak değil dağıtıcı olarak sahip olması, eczacının yabancılaşmasının bir aşamasıdır. Öyle ki toplumsal işbölümü içinde yerini alırken adını, "ecza" yani "ilaç"tan alan kişi, onun sınıai bir ürün, meta olması ile yaşama koşullarının ve olanaklarının ilaç üreticileri, yani tekeller tarafından belirlenmesi olgusu ile karşı karşıya kalır. Eskiden ürettiği ve sayesinde statü edindiği mal, onun düşmanı olarak karşısına çıkar, bu da bir yabancılaşmadır.

Eczacının üreticilikten çıkıp dağıtıcı rolünü üstlenmesiyle toplumsal işbölümü içindeki yeri artık değişmiştir. Çünkü kendisine statü kazandıran ürününe aracılık etmektedir.

Plansız eğitim politikası sonucunda eczacı sayısı artmış, bu artışla da onu mesleğe özendiren "moral" ve

“ekonomik” öğelere sahip olması ve toplumda bir statü edinmesi de zorlaşmıştır. “Moral” öge, eczacının ilaç üretimini elinden kaçırmamasıyla tamamen ortadan kalkmış, geriye bir tek “ekonomik” öge kalmıştır. Bu ise, onun kapitalist düzenin kurallarına uymasına ve gereklerini yerine getirmesine bağlıdır; oysa “moral” ögeyi terketmemekte direnen eczacı, ekonomik kazanımları kendisine önemli bir kaygı edinse bile bununla doyum sağlayamamaktadır. Kendisini sıradan bir ticaret erbabı olarak görmemekte ve zaten toplum da buna izin vermemektedir. Ancak kendisini yeniden üretimde de örgütleyemeyen eczacı, kapitalist sistemin getirdiği sonuçlara teslim olmak zorundadır. Bu ise onu “meta fetişizmi” ne kadar götürür.

“İlaç” artık sahri değeri olan ve tek kişinin bilgi ve becerisinin “zenaatkarca” ürünü olmaktan çıkmış, yoğun işbölümüne dayanan kapitalist üretimin piyasaya satılmak için ürettiği bir mal yani “meta” karakteri kazanmıştır. Bu metanın satıcısı olan eczacı için ilaç sadece bir “değişim değeridir” başka bir şey değildir. Oysa ki alıcı onu sadece kullanım değeri için satın alır (14).

“Metalar kullanım değeri olarak herşeyden önce, birbirinden farklı niteliklerdir; değişim değeri olarak ise ancak birbirinden farklı nicelikler olabilirler (15).

İlacı araç olarak kullanarak toplumsal işbölümü içinde bir statüye sahip olma amacı ile yola çıkan eczacı, sonuçta ilacı değişim değeri ile yani “para ile eşdeğerli” kılmak zorundadır. Giderek ilacın değişim değerinden başka değerinin kalmayışı, araç olarak ortaya çıkan ilacın amaç haline gelmesi sonucunu getirir. Bu ise meta fetişizminin açık bir örneğidir.

“Rasyonel değer yargılarının ve araçların, amaçlara tabi kılınması gereğinin temel ilkelerinden biri sadece İNSANLARIN AMAÇ sayılması ve başka HERŞEYİN birer ARAÇ sayılmasıdır. İnsanların türlü biraraya gelme biçimlerinin ne dereceye kadar istenir bir şey olduğuna karar vermek için ölçüt; bunların insani hayat tarzlarını ne dereceye kadar YÜCELTTİKLERİNİ, başka şeylerin değil, sadece İNSANLARIN hayatlarına ne dereceye kadar HİZMET ETTİKLERİDİR”.

“Böylece eşyalar ve kurumlar araç olarak kullanılır, amaç olarak değil. Onlara amaç gözüyle bakmak, mantık açısından bir saçmalık ve ahlak açısından bir cinayettir. Bu, duyan ve düşünen insanları ne duyan, ne de düşünen maddi şeylere ve kurumlara tabi kılmak demektir (16)”.

“Özgür insan yabancılaşmaları aşarak bütünleşmiş insan, yani kişidir. Bütünlenen ise insanın kendi kişiliğinde taşıdığı olanaklardır. Yabancılaşmayı; yabancılaşmanın aşılmasını, kişi olarak bütünleşmesini ve özgürleşmesini çağdaş yorumla özetleyecek olursak; önce insanın kendine, yani insana yabancılaşmasının türlü türlü

görünümleri olduğunu belirtmemiz gerekiyor. Ekonomik yabancılaşma, kültürel yabancılaşma, ahlaki yabancılaşma ve daha bunlara eklenebilecekler. İnsan bunların bilincine varıp, tarihsel savaşımlar içerisinde hem kişi olarak, hem sınıfının bir bireyi olarak tüm yabancılaşmaları altettiğinde felsefede, bilimde, sanatta “insancaya”, “insan için” e yönelecektir. İşte o zaman, o insan için, törel (moral) özgürlük bir sorun olmaktan çıkacak. etik özgürlük o kişinin gerçek özgürlüğüne verilebilecek bir ad olacaktır” (17).

KAYNAKLAR

- 1) Altıok, F.: Niçin Diyalektik. Çağdaş Yayınları, 1977, İstanbul.
 - 2) Keleş, R.: Eski Ankara’da bir şehir tipolojisi. SBF yayını No: 314, Ankara 1977.
 - 3) Altıok, F.: a.g.e.
 - 4) Şenyapılı, Ö.: Kentleşen Köylüler. Milliyet Yayınları, İstanbul, 1978.
 - 5) Şenyapılı, Ö.: a.g.e.
 - 6) Şenyapılı, Ö.: a.g.e.
 - 7) Teber, S.: Davranışlarımızın Kökeni. Sorun Yayınları, İstanbul, 1975.
 - 8) Marx, K., Engels, F.: Alman İdeolojisi. Sosyal Yayınları. Çeviren S. Hilav, İstanbul, 1968.
 - 9) İbarrola, J.: Ekonomi Politik El kitabı. Çeviren: K. Soner, Ser Yayınları, Ankara, 1969.
 - 10) TİB: ilaç Dosyası, TİB Yayınları, No: 11, Ankara, 1975.
 - 11) RSFSR Kollektif: Ekonomi Politikasının Temelleri, May Yayınevi, Çeviren: Bilge dicelci, İstanbul, 1977.
 - 12) İlaç Dosyası : TİB Yayınları, No: 11
 - 13) İlaç Dosyası: TİB Yayınları, No: 11.
 - 14) İbarolla, J.: a.g.e.
 - 15) Marx, K.. Kapital. Sol Yayınları, Çeviren: M. Selik, Cilt: 1, Kitap: 1, Ankara, 1966.
 - 16) Cornforth, M.: Komünizm ve İnsanlık Değerleri. Bilim ve Sosyalizm Yayınları, No: 32, Çeviren: Ş.Yalçın, Ankara, 1979.
 - 17) Altıok, F.: a.g.e.
- (*) Bu çalışmada sözü edilen “yabancılaşmış eczacı” bugünkü Türk toplumunun bir bireyidir ve toplumdaki tüm bireylerin genel yabancılaşmasına ek olarak, mesleğinin yarattığı bir yabancılaşma ile de karşı karşıyadır. Mesleğin akademik tanımı ile toplumsal-ekonomik tanımı arasında uzlaşması güç çelişkiler vardır. Yeniden tanımında ise yapılması gereğine inandığımız bir görev olarak bu çalışmayı gerçekleştirdik. Tanımların çelişkilerini aşmak amacı ile eczacıyı, onu bugün tanımlayan göreviyle yani “Eczacıne Eczacısı” olarak aldık (İ.B.)

Bu makale 11-14 Mayıs 1980 tarihinde Ankara’da toplanan I. Türkiye Eczacılık Kongresi’nde tebliğ olarak sunulmuştur. Yayımlanması ise daha sonraları gerçekleşmiş ve aşağıda belirtilen kaynaktan basılmıştır.

* TEB Haberler: 24-25, 7-13, 1986.